

MELIKA SALIHBEG BOSNAWI

VJETRENICA U MOJOJ ZJENICI

Bismill'âh

Bila sam u Vjetrenici^[1]. Spilji povrh Popova polja. Davni san koji je ukoracio u zbilju na povratku iz Trebinja, u nedjelju peti lipnja dvijetisuć-šesnaeste. U koji je grad svojih materinskih predaka ptica moje duše otišla tražiti, ne kafkijanski kafez, nego svoj mezar. Svoj posljednji zar; iskonski hidžab, prhku a moćnu zemljanu membranu izmedju onog i ovog svijeta, s kojeg, još ne zna, il' više žudi, il' više ćuti, uskoro ić'.

Pa kad se to jednom desi, u geološkoj kronologiji moje duše nađite ovaj sloj:

**Sarajevo-
Mostar-Radimlja-Stolac-Trebinje-
Vjetrenica
-Stolac-Kravice-Mostar-Sarajevo
lipnja dvijetisuć-šesnaeste**

Ako dotle iz mog sjećanja i izađe mnogo toga, ovo jednodnevno po-
život-spasonosno proljetanje Hercegovinom sigurno neće. Bî ono i dio
prastare nužne navike, još iz doba malog Amira, žutog spačeka i
odsustva potonje sveopće, ubojite, objede^[2], da se udahne štoviše
života za preživljenje sivim nebom i mrkim ljudima sleđene sarajevske
zime; na ulasku u, ili izlasku iz nje. Moju mladost, mog malog Amira i
naš veseli žuti spaček zamijenio je (nuždom života, i udarcima
sudbine), na tim putovanjima, hafiz-E., njegov auto, ili ovaj put rent-
a-car.

---

[1] Pozornost: priznajem, iako pisac, ne volim ni čitat ni pisat putopise. Volim putovanja. I volim ono što moja (ili tuđa) nutrina zapiše u se. O muzejima,
[2] Fitna je gotovo nezamjenjiva arapska riječ za sve ono što smutnja, objeda, trač, propaganda, politika, jednom riječju, mediji, čine kad neko odluči da uništi pojedinca, grupu, narod, državu, i, paradoksalno, ali je tako, sama sebe. Jer njeno je srce neistina, podmukla laž, prijetvoran moral, krvoločan cilj... Jer Istiniti Koji nikad ne laže kaže u Svojoj posljednjoj Objavi čovječanstvu da je «fitna (...) gora od ubijanja». I njezinim djelatnicima obećava dno džehennema, iliti pakla. Pa ko hoće nek vjeruje, ko neće, vidjet će!

Vratismo se koji kilometar nazad, da utisnem u mapu svih mogućih budućih putovanja i Vjetrenicu iznad Ravnog. Golubicu koja me zovnu s kršne padine ponad Popova polja, s ustima otvorenim na osmijeh, kroz koji propušta goste iz 'vakog-nakog svijeta u svoju snovitu zbilju! Dodadoh je odmah na unutarnju mapu svoje hercegovačke maršrute spasenja, koja me s proljeća i jeseni decenijama vodi kotama Mostara, Blagaja, Počitelja, Hutova Blata, Radimlje, Stoca... i, odnedavna, Trebinja. Ovaj put je, u taj grad r. naninih Karamehmedovića, jedna ptica išla u potragu za svojim grobom, zemaljskim predvorjem za berzah; međusvijet između vremenitog i vječnog, prividnog i zbiljskog, suđenog i zasluženog...

Čitala sam, poratno, najnovije vijesti o Vjetrenici, i osjećala žudnju. Dopirale su do mene riječi o njoj i iz perâ mojih bivših književnih kolega A.V. i I.L., čija je mene tad, i s njihovom pomoću, vladajuća komunistička neman otjerala iz Društva pisaca, punog psovača Boga, a potom, zbog zorna izbora da budem Njegovim štovateljem, i iz javnog književnog života, gotovo i života uopće. Sve dalje i sve dublje u svoj mrak! Istu noć kad su me komunistički zlotvori učinili političkim zatvorenikom na određeni rok, učinili su me «zatočenikom savjesti» na neograničeni rok i svi moji literarni sugradjani. Čiji Car, preodjeven u ne/psovača, demokratu, masona..., i «štatijaznam» šta sve ne, i danas caruje.

. . . Čitala sam o Vjetrenici (oni svugdje prvi stignu), i žudjela da je posjetim.

Bila je, avaj, izvan svih mojih ruta. No desi se. Iznenada. Nađe mi se, gotovo se spotakoh o nju, nezaobilazna, na putu od života do mezarja, i nazad. U godinama u kojima se sve polahko premeće u sjećanje i u zaborav, tek me jedna tabla u krajičku oka, na pravcu Trebinje-Stolac, upozori. Skrenusmo u brdo; uz kratko Hafizovo gundanje, i njegov, i dakako moj, potonji, neopisiv ushit.

Može, rekoh sebi, sve nestat iz sjećanja (narav kojeg je nalik životu koji se krúni), može potonut u zaboravu (čija metafizička ćud sličići smrti), ali ako me ikad prenesu na tabutu od Sarajeva do Trebinja, ptica moje duše zapjevat će kad naiđu pored Vjetrenice. I uskladit se s ritmom kapi, koje sam, ko opčinjena, gledala i slušala kako padaju sa stropa na uglučano zrcalo jezerske vode u njezinoj utrobi; skladno, kao da ih je uglazbio Najsavršenij Skladatelj.

I evo ga, usred opisa jednog, desi mi se drugo čudo. Dok još uvijek čuvam Vjetrenicu u svojoj zjenici, pišem istoimenu tekst i oboje, i njegov i nju, preseljavam na moj web, tražim dobru fotku. Gle, izroni iz Google-ova oceana fotografija Vjetrenice iz kamere gosp. Alije Šunje da «ilustrira» ono što sam vlastitim i fizičkim i duhovnim okom gledala. Gledala i slušala kako se od vodenih kapi - padajućih sa stropa u čistotu počelne vode - skladaju akustičke i vizualne forme koje zna kad i kojom «kataklizmom» zanijemjele pećine. «Tihog grada»^[3] u kojem su tragika rata i Prolaznosti, i veličanstvo Istine i Vječnosti, uglazbile simfoniju čuda zvani Život.

Kad bi znao gosp. Šunje šta sve njim «uhvaćeni» vodeni krugovi u Vjetrenici znače za 'irfanska (gnostička) otkrovenja. Tako zapanjujuće utjelovljena u kapima koje sam gledala i slušala kako zikre Bogu, slaveć Apsolut svakim svojim padom sa njezina stropa u jedno od njenih brojnih jezeraca; u jednom od njenih veličanstvenih «koncertnih» holova nevjerojatne akustike. Kapi apsolutnog zvuka!

Kad bi znao glazbenik Keyhan šta za doživljaj jedne davno utihle špilje u BiH, u kojoj su živjeli (oni bar sigurno!) vile i hajduci, znači skladba vodenih kapi, koja oživljava, kao *ab ovo*, kao da to radi od samog počelnog tona, neki možda davno masakrirani narod, baš kao što Bog stvara živo od mrtva, možda bi sa Bruklinskim Jahačima / Brooklyn Riders-ima i sa samom njom održao u njoj koncert. Možda bi njihovi udruženi zvuci, kroz kanale i podzemne odaje Vjetrenice, otišli na gostovanje i u susjednu zemlju, ne potrebujuć putovnice i vize za prelazak granice. Možda bi, potom, uvukavši se iz Jadrana kroz Otranto u Mediteran, povezali u krešendu, s jedne strane glazbu Slovenije, s druge Libije, s jedne Španije a s druge Palestine, u simfoniji Sredozemlja kojem je prirodom Božijeg stvaranja strano svako jednoglasje. I svako zatvaranje vrata.

---

[3] Sve se oko Vjetrenice dešava kao čudo. Tražeći glazbu za moj web, tj. za doživljaj grada u kojem je svaki ljudski oblik umrtvljen, ali se njegov duh nastanio u sve druge za sva vremena, tražeći dakle glazbu kojom bih «ilustrirala» zvučni doživljaj Vjetrenice desi se treće čudo. Nađem na slijedeće:

<https://www.youtube.com/watch?v=ftwfCOIBnv0>

Pozvan od velikog Yo-Yo Ma, kinesko-američkog čeliste da učestvuje u njegovom veličanstvenom glazbenom projektu, majstor na perzijskoj violini, iranski Kurd, ili kurdski Iranac, Kayhan Kalhor, komponira i izvodi sa Brooklyn Riders-ima svoj «Silent city». Utihli grad. Sam objasnivši da je riječ o Halabdži, kurdskom gradu, poharanom 16. ožujka 1988. bojnim otrovima od strane sad već definitivno mrtvog zlotvora Saddama Husseina, koji u Iračkoj agresiji na Iran (valjalo je kazniti Islamsku Revoluciju Imama Homeinijaa q.s., koja je vratila iz mrtvih vjeru najmanje milijardu i po ljudi!) odrađuje posao za najveću vojnu koaliciju neman u povijesti ljudskog roda.

E sad: nek se ne ljute ljupke, dobre, gostoljubljive, blagonaklone... «domaćice» Vjetrenice kojima sam i obećala ovaj tekst, kao «protuuslugu». Ja poštujem neopisivo glazbu kojom njihova srca i jezici slave Boga. Ali ja ću onu skladbu koju sam čula u Vjetrenici, po kojoj je najviše pamtim, nazvati zikrom.^[4] Ja sam ko opčinjena slušala takbiire^[5] vodenih nota, koje su odnekud odozgo padale negdje dolje, u jednoj od prekrasnih koncertnih dvorana Vjetrenice. Šta Ferenc Listz?! Šta singapurska Esplanade...

Da ponovim u sjećanju, ako sam se uopće vratila, itinerar kroz Vjetrenicu. Ona je samo jedna, i možda najveća spilja-ljepotica u lancu Dinarskih Alpi, u zemlji Bosni i Hercegovini, ali koja svojim podzemnim, ili bar turistima nedostupnim kanalima i odajama, «okupira» zemlje i mora ne pitajući za političke granice. Prirodna bogatstva se ne bave tom lošom curom. No da ponovim «vodičku lekciju» uz pomoć djevojaka i momaka koji čuvaju Vjetrenicu ko očinski vid, i koji, ili za potrebe kojih, neko napisao negdje na Google-u otprilike ovo:

da najprije ide Glavni kanal (iznad njega topografija, ispod njega hidrografija), pa Prva dvorana, zatim Rogljasta, potom, pamtim ga dobro, Vilino guvno, gotovo ih vidjeh kako igraju u krug, vile, s koronama na glavama od poljskog cvijeća; slijede, piše, Nakapni stupci, pa Donja Vjetrenica (zaboravih reći kako me ulazni vjetar umalo pomete, toliko postadoh lagana ko san), s kanalima i jezerima i beskičmenjacima u njima, zatim Glavni kanal, te Pjate, onda Kaskadne ploče, do Sporednog kanala, i...

Voljeti legende i mitove isto je što voljeti sanjarije i snove. Otplešem po vlažnu tlu od Prve dvorane do Pjata (pomažem se Vodičem s interneta, šta znam gdje mi je bila pamet dok sam hodala, još da pamtim imena salonâ iz carstva nalik imaginaciji!); potom slijede jezerca i kamenovi, sloj-po-sloju (ko bol-po-bolu). I onda ravno u Aurum. (Moj homeopatski lijek!). Iscijeljena u trenu, eto me zdrave u njoj, u Zlatnoj dvorani. Žurim, i gladna i žedna ophodnje, dalje, pa (ko) pored Turskog groblja, do Hajdučkog stola. Zamišljam gozbu ljudinâ..., ponekad mi, još od najranijeg djetinjstva željnog lutanja po brdima, mrsko što sam žensko. (Tiho, feministkinje, ovdje nema

---

[4] Zikr (ar. u transkripciji dhikr) skup je različitih oblika slavljenja Boga, preciznije Allâha, od kojih neizbrojivih oblika je najčešći i najveći:

[5] takbîr, koja riječ znači veličanje Boga (Njegovom vlastitom, neizmjerljivom, veličinom): Allâhu akbar! «Allâh je (uvijek i od svakog i svega zamislivog) Veći!»

halabuke!). Nisam smjela sjesti ni na jednu praznu stolicu od grubo istesana kamenja. Ako ikad opet odem, drznut ću se! (Ne vrištite, iste!).

I tu bi (turistički) kraj. Ko je vidio, tako brzo da završi sanjarija?! Gaston (Bachelard) bi je otego u nedogled, da je stigao dovdje! Prije kraja ipak da ponovim. Pjati; prvi, pa drugi, pa treći. Zatim Orgulje, pa koji sve ne glazbeni instrumenti i toponimi, sve čudniji od čudnijeg, sve lijepši od ljepšeg, možda malo za me i zbrkano, sad kad se prisjećam slikâ, zvukova, pa i múka na časove, u nastojanju da se održim na sklisku valu sna i klizavu tlu zbilje, no sve uredno sabrano u on-line vodiču...

Ali ja više volim svoju stazu, onu vlastitu! Pokušavam zamisliti opet mjesto gdje sam slušala, ko ukopana, one stalaktite kako ih Neko komponira u ariju dok se, kapajući, nevidljivo pretvaraju u uspinjuće stalagmite. Kružnica istovremenog umiranja i radjanja, pada i uspona, smrti i života, za koji ciklus treba imati vidjelo. Jezerce, grobnica i rodnica u isti mah! Jedno od brojnih u Vjetrenici. U koje umalo nisam skočila, tražeći vlastiti lik.

Ova glazba Vjetrenice koju sklada vječni ciklus smrti i života za me je ono najtrajnije što je ostalo u mome sluhu, vidu, i krvotoku!

Kad sam ušla u Spilju, bilo je u prvom neizmjerljivo kratkom trenu to čudesno osjećanje múka, kao u kazalištu u kojem je predstava već završena a da nikog nema da posvjedoči njezin kraj. Kao u gradu u kojem je zavladao onaj mir koji zavlada kad smrtonosne granate..., kad njihove teške, raskošne, krinoline pometu od života njegovu vanjštinu pa ostanu samo suštine...; ona tišina koja nastane kad borbeni avioni pometu čitave gradove; kad bojni otrovi pretvore ljude Halabdže u avetinjske lutke, naslonjene na ruševine svojih kućakulisa, u stanju prividna zastoja, odmora, sna: nakon naporna rada, ili iscrpljujuće igre.

Ali taj zastoj se pokazao da je samo međuigra. Ko u mojoj pjesmi Čudesan par. I u njoj múk između tišine i zvuka. Međuigra vječnosti između smrti i života, kao što je to po sebi i notna reprezentacija glazbe, koja u sebi potencijalno sadrži glasove, žubor, kompoziciju..., ali joj treba inicijacija: dahom, udarom ruke, gudala...

Bilo je kao da sam ukoracila u zemlju vila koje su namah zaplesale od radosti. Odlučne da ožive sve mrtve. Zavrtilo mi se s ulaza kao da sam zapala posred njihova kola, i pjeva. Upozorili su me da ću već s vrata

čuti húk vjetra, no ja sam cijelo vrijeme slušala moćne himne. Nisam znala je li više mojim mozgom vladao njihov poj, ili silan vjetar, ili moj vertigo, uzjogunjen padom temperature sa 23 na 11, ili...

Shvatih da je riječ o onom što gore stoji u tačkicama. Kad sam ušla u Vjetrenicu, bilo je kao da sam ušla u qur'ansku suuru Al-Kahf. Pećina, koja vibrira višestoljetnim životom. Polahko gazi po prostorima u kojima ne vidiš obrise ljudi! Jer oni su zacijelo tu. Njihove duše nepobitno. Njihovi snovi ponajviše.

Polahko gazi po utihlim artefaktima Civilzacije, koja se, vidimo, iz straha od zlóće, pretvara u špilju u koju se utječu oni koji valjaju. Nije ovdje mjestu ružnom, pa čak nibolu! Ovdje smo usred sna koji pulsira vremenom za kojeg nema sata da ga izmjeri. I ko pametan ne zna da to mjerenje mora od nečeg početi. I da iz te polazišne vremenske mjere, na sve strane, cvate Vječnost. U koju se Vjetrenica preselila. Evo me njoj u zijarat!

Malo je otići jednom u Vjetrenicu! (Moram li, drage cure, svaki put «platiti» putopisom duše, jer ja pišem samo njome?!) Moralo je to biti u Visokom kanalu, ili u Dolini suza..., priznajem, kad jezdim^[6], nemam vremena pratiti upute, predam se nutarnjem vodiču, pa šta ga privuče, ili šta se sâmo od sebe u me upiše, taman tamo gdje mu je mjesto...

Ne znam jesam li stigla do Stiksa u Vjetrenici, pa njim preko Jadrana i Sredozemlja; od ovog Hada, do Prada. Stigla, jer nas veže isti Mediteran, i u njem posvud ista - ljudska - lica, i ko note raznorazni, žuboreći, jezici. I u Pradu Hieronymus Bosch, čija mi platna najviše liče na enterijere Vjetrenice, samo su se njeni stanovnici na neko vrijeme izmjestili iz našeg vida?!

Nisam vertikalni, toj nevidljivoj osovini svijeta, mogla razaznat krajeve. (Znam samo da je ona posred Vjetrenice ko što je posred kružnice Božijega Onstva. I da joj to do u beskraj otvarajuće Onstvo i samoj daje dimenzije beskonačnosti). A i kako bi: do njenog metafizičkog, božanskog, vrha ne dosežu ptice, s njenog fizičkog točka života (u svijetu percepcije) slijevaju se u bezdno brzaci vode života.

Posudila sam za ovaj opis, opis Imama 'Aalia sama sebe, mir na nj! Čija je i svjeto-pojavna i metafizička veličina još uvijek neznana, bar onoliko koliko su nam i tajne Vjetrenice još uvijek pod jašmakom.

---

[6] Ako jezdititi, osim jahati, znači i voziti, onda mora značit i hoditi, budući je hod stariji od vožnje.

PostScriptum:

Od Vjetrenice ka Kravicama. Nikad neće iz mog metafizičkog sluha nestat ti zvuci kapi - kao da ih je uglazbio Apsolutni skladatelj - preneseni ne samo preko čekića, nakovnja i uzengija mojih sićušnih slušnih košćica, do mog unutarnjeg uha, nego i do mog najunutarnjijeg sluha. Tamo gdje sve jednom doživljeno zauvijek ostane, neumitno utječući na naše biće koje se, ko i sve drugo, nevidljivo slaže u slojeve; sve više nalik Pećini koja krije neotkrivene tajne. Timpanični usjek moga uha zauvijek je zapamtio timpane, zategnute membrane jezercetâ, po kojima je Božanski Glazbenik spuštao odozgo vodene kapi u neponovljivu ritmu.

U geneološkoj kronologiji moje duše, vrijeme i odnosi između događajâ sigurno će imati ovu stanku. Ne mogu ništa objektivno reći o Vjetrenici... Možda da završim ovako, kako sam odmah po povratku zapisala:

VJETRENICA
BOSNA I HERCEGOVINA
5. 06. 2016.

Hvala Onom Koji nas nadahnjuje ljepotom!

U Sarajevu, 08.06.2016. 10:22 pm - 23.07.2016. 18:05 pm